



---

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип  
Македонија  
Универзитет имени Гоце Делчева, г. Штип,  
Македонија  
Goce Delcev University in Stip,  
Macedonia

Воронешки државен универзитет  
Русија  
Воронежский государственный университет  
Россия  
Voronezh State University  
Russia

Трета меѓународна научна конференција      Третья международная научная конференция

### Third International Scientific Conference

**ФИЛКО**  
**FILKO**

ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ      ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ  
PHILOLOGY, CULTURE AND EDUCATION

**ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ**  
**СБОРНИК СТАТЕЙ**  
**CONFERENCE PROCEEDINGS**

---

26-27 април 2018 / 26-27 апреля 2018 / 26-27 April 2018  
Штип                      Штип                      Stip





---

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип  
Македонија  
Универзитет имени Гоце Делчева, г. Штип,  
Македонија  
Goce Delcev University in Stip,  
Macedonia

Воронешки државен универзитет  
Русија  
Воронежский государственный университет  
Россия  
Voronezh State University  
Russia

Трета меѓународна научна конференција

Третья международная научная конференция

### Third International Scientific Conference

## ФИЛКО FILKO

ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ  
PHILOLOGY, CULTURE AND EDUCATION

ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ  
PHILOLOGY, CULTURE AND EDUCATION

### ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ СБОРНИК СТАТЕЙ CONFERENCE PROCEEDINGS

---

26-27 април 2018 / 26-27 апреля 2018 / 26-27 April 2018  
Штип                      Штип                      Stip

CIP - Каталогизација во публикација  
Национална и универзитетска библиотека “Св. Климент Охридски”, Скопје

821(062)  
811(062)  
316.7(062)  
37(062)

МЕЃУНАРОДНА научна конференција (3 ; 2018 ; Штип)

Филологија, култура и образование [Електронски извор] : зборник на трудови / Трета меѓународна научна конференција, 26-27 април 2018, Штип = Филологија, култура и образование : сборник статей / Третья международная научная конференция, 26-27 апреля 2018, Штип = Philology, culture and education : conference proceedings / Third International Scientific Conference, 26-27 April 2018, Stip. - Штип : Универзитет “Гоце Делчев” = Универзитет имени Гоце Делчева = Shtip : Goce Delcev University, 2018

Начин на пристап (URL): <http://js.ugd.edu.mk/index.php/fe>. - Трудови на мак., рус. и англ. јазик. - Фусноти кон текстот. - Текст во PDF формат, содржи 737 стр. , табели, граф. прикази. - Наслов преземен од екранот. - Опис на изворот на ден 27.12.2018. - Abstracts кон повеќето трудови. - Библиографија кон трудовите

ISBN 978-608-244-593-9

1. Насп. ств. насл.

а) Книжевност - Собири б) Јазици - Собири в) Култура - Собири г)  
Образование - Собири

COBISS.MK-ID 109270026

### **ОРГАНИЗАЦИСКИ КОМИТЕТ**

Драгана Кузмановска, Филолошки факултет при УГД  
Олга А. Бердникова, Филолошки факултет при ВГУ  
Светлана Јакимовска, Филолошки факултет при УГД  
Татјана А. Тернова, Филолошки факултет при ВГУ  
Виолета Димова, Филолошки факултет при УГД  
Генадиј Ф. Ковалов, Филолошки факултет при ВГУ  
Костадин Голаков, Филолошки факултет при УГД  
Лариса В. Рибачева, Филолошки факултет при ВГУ

### **МЕЃУНАРОДЕН ПРОГРАМСКИ КОМИТЕТ**

Виолета Димова (Македонија)  
Даниела Коцева (Македонија)  
Драгана Кузмановска (Македонија)  
Ева Ѓорѓиевска (Македонија)  
Марија Кусевска (Македонија)  
Силвана Симоска (Македонија)  
Татјана Стојановска Иванова (Македонија)  
Лариса В. Рибачева (Русија)  
Софија Заболотнаја (Русија)  
Татјана А. Тернова (Русија)  
Татјана Атанасоска (Австрија)  
Олег Н. Фенчук (Белорусија)  
Јулиа Дончева (Бугарија)  
Билјана Мариќ (Босна и Херцеговина)  
Душко Певуља (Босна и Херцеговина)  
Волф Ошлис (Германија)  
Волфганг Моч (Германија)  
Габриела Б. Клајн (Италија)  
Михал Ванке (Полска)  
Мајкл Рокланд (САД)  
Даниела Костадиновиќ (Србија)  
Селена Станковиќ (Србија)  
Тамара Валчик-Булиќ (Србија)  
Ахмед Ѓуншен (Турција)  
Нецати Демир (Турција)  
Шерифе Сехер Ерол Чалшкан (Турција)  
Карин Руке-Брутен (Франција)  
Танван Тонтат (Франција)

**Технички секретар**

Марица Тасевска  
Ирина Аржанова

**Главен и одговорен уредник**

Драгана Кузмановска

**Јазично уредување**

Даница Атанасовска-Гаврилова (македонски јазик)  
Марјана Розенфелд (руски јазик)  
Билјана Иванова (англиски јазик)  
Снежана Кирова (англиски јазик)  
Татјана Уланска (англиски јазик)

**Техничко уредување**

Костадин Голаков  
Марица Тасевска  
Славе Димитров

**Адреса на организацискиот комитет:**

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип  
Филолошки факултет  
ул. „Крсте Мисирков“ бр. 10-А  
Пош. фах 201, Штип - 2000, Р. Македонија

Воронешки државен универзитет  
Филолошки факултет  
г. Воронеж, пл. Ленина, 10, корпус 2, к. 34, Русија

Е-пошта: [filko.conference@gmail.com](mailto:filko.conference@gmail.com)  
Веб-страница: <http://js.ugd.edu.mk./index.php/fe>

### **РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ**

Драгана Кузмановска, Филологический факультет при УГД  
Ольга А. Бердникова, Филологический факультет при ВГУ  
Светлана Якимовска, Филологический факультет при УГД  
Татьяна А. Тернова, Филологический факультет при ВГУ  
Виолета Димова, Филологический факультет при УГД  
Геннадий Ф. Ковалев, Филологический факультет при ВГУ  
Костадин Голаков, Филологический факультет при УГД  
Лариса В. Рыбачева, Филологический факультет при ВГУ

### **МЕЖДУНАРОДНАЯ РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ**

Виолета Димова (Македонија)  
Даниела Коцева (Македонија)  
Драгана Кузмановска (Македонија)  
Ева Ѓергиевска (Македонија)  
Мария Кусевска (Македонија)  
Силвана Симоска (Македонија)  
Татјана Стојановска-Иванова (Македонија)  
Лариса В. Рыбачева (Россия)  
Софја Заболотная (Россия)  
Татјана А. Тернова (Россия)  
Татјана Атанасоска (Австрија)  
Олег Н. Фенчук (Беларусь)  
Јулиа Дончева (Болгария)  
Биљана Мариќ (Боснија и Херцеговина)  
Душко Певуља (Боснија и Херцеговина)  
Волф Ошлис (Германија)  
Волфганг Моч (Германија)  
Габриелла Б. Клејн (Италија)  
Ева Бартос (Польша)  
Михал Ванке (Польша)  
Мајкл Рокланд (США)  
Даниела Костадинович (Србија)  
Селена Станкович (Србија)  
Тамара Валчич-Булич (Србија)  
Ахмед Ѓюншен (Турција)  
Неджати Демир (Турција)  
Шерифе Сехер Эрол Чал'шкан (Турција)  
Карин Рукэ-Брутэн (Франција)  
Танван Тонтат (Франција)

### **Ученый секретарь**

Марица Тасевска  
Ирина Аржанова

### **Главный редактор**

Драгана Кузмановска

**Языковая редакция**

Даница Атанасовска-Гаврилова (македонски јазик)  
Марјана Розенфелд (руски јазик)  
Билјана Иванова (англиски јазик)  
Снежана Кирова (англиски јазик)  
Татјана Уланска (англиски јазик)

**Техническое редактирование**

Костадин Голаков  
Марица Тасевска  
Славе Димитров

**Адрес организационог комитета**

**Универзитет им. Гоце Делчева – Штип**  
Филологически факултет  
ул. „Крсте Мисирков“ д. 10-А  
Пош. фах 201, Штип - 2000, Р. Македонија

Воронежски државни универзитет  
Филологически факултет  
г. Воронеж, пл. Ленина, 10, корпус 2, к. 34, Россия

**Е-пошта:** [filko.conference@gmail.com](mailto:filko.conference@gmail.com)

**Веб-сајт:** <http://js.ugd.edu.mk./index.php/fe>



### **EDITORIAL STAFF**

Dragana Kuzmanovska, Faculty of Philology, UGD  
Olga A. Berdnikova, Faculty of Philology, VGU  
Svetlana Jakimovska, Faculty of Philology, UGD  
Tatyana A. Ternova, Faculty of Philology, VGU  
Violeta Dimova, Faculty of Philology, UGD  
Genadiy F. Kovalyov, Faculty of Philology, VGU  
Kostadin Golakov, Faculty of Philology, UGD  
Larisa V. Rybatcheva, Faculty of Philology, VGU

### **INTERNATIONAL EDITORIAL BOARD**

Daniela Koceva (Macedonia)  
Dragana Kuzmanovska (Macedonia)  
Eva Gjorgjievska (Macedonia)  
Marija Kusevska (Macedonia)  
Silvana Simoska (Macedonia)  
Tatjana Stojanovska-Ivanova (Macedonia)  
Violeta Dimova (Macedonia)  
Larisa V. Rybatcheva (Russia)  
Sofya Zabolotnaya (Russia)  
Tatyana A. Ternova (Russia)  
Tatjana Atanasoska (Austria)  
Oleg N. Fenchuk (Belarus)  
Yulia Doncheva (Bulgaria)  
Biljana Maric (Bosnia and Herzegovina)  
Dushko Pevulja (Bosnia and Herzegovina)  
Wolf Ochlies (Germany)  
Wolfgang Motch (Germany)  
Gabriella B. Klein (Italy)  
Ewa Bartos (Poland)  
Michal Wanke (Poland)  
Danijela Kostadinovic (Serbia)  
Selena Stankovic (Serbia)  
Tamara Valchic-Bulic (Serbia)  
Ahmed Gunshen (Turkey)  
Necati Demir (Turkey)  
Şerife Seher Erol Çalişkan  
Karine Rouquet-Brutin (France)  
That Thanh-Vân Ton (France)  
Michael Rockland (USA)  
**Conference secretary**  
Marica Tasevska  
Irina Arzhanova

### **Editor in Chief**

Dragana Kuzmanovska

**Language editor**

Danica Atanasovska-Gavrilova (Macedonian)

Maryana Rozenfeld (Russian)

Biljana Ivanova (English)

Snezana Kirova (English)

Tatjana Ulanska (English)

**Technical editing**

Kostadin Golakov

Marica Tasevska

Slave Dimitrov

**Address of the Organizational Committee**

**Goce Delcev University - Stip**

**Faulty of Philology**

Krste Misirkov St. 10-A

PO Box 201, Stip - 2000, Republic of Macedonia

**Voronezh State Universiy**

**Faculty of Philology**

10 pl. Lenina, Voronezh, 394006, Russia

**E-mail:** [filko.conference@gmail.com](mailto:filko.conference@gmail.com)

**Web-site:** <http://js.ugd.edu.mk./index.php/fe>

**СОДРЖИНА / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENT**

1. <b>Adili Bujar</b> – CHALLENGES AND PERSPECTIVES OF INTERCULTURAL EDUCATION IN MACEDONIA .....	13
2. <b>Angelovska Irena</b> – MULTICULTURAL MUSIC EDUCATION- OPPORTUNITIES, ACHIEVEMENTS, IMPROVEMENTS .....	21
3. <b>Асимопулос Панаџис</b> – НЮАНСЫ НИЦШЕАНСКОГО НИГИЛИЗМА В ФЁДОРЕ ДОСТОЕВСКОМ: «ПРЕСТУПЛЕНИЕ И НАКАЗАНИЕ» И «БЕСЬ» .....	33
4. <b>Балек Тијана</b> – АКЦИОЛОШКИ ПОТЕНЦИЈАЛ ФРАЗЕМА С КОМПОНЕНТАМА НЕБО И ЗЕМЉА У РУСКОМ И СРПСКОМ ЈЕЗИКУ – КВАЛИФИКАЦИЈА ЉУДСКИХ ОСОБИНА И СИТУАЦИЈА .....	45
5. <b>Бужаровска Елени</b> – ПРИМАРНОСТА НА СЕМАНТИЧКИОТ ПРИОД ВО АНАЛИЗАТА НА ГЛАГОЛИТЕ .....	53
6. <b>Величковска Родна</b> – ЖЕТВАТА И ЖЕТВАРСКОТО ПЕЕЊЕ ВО МАКЕДОНИЈА И РУСИЈА (КУЛТУРНИ ПАРАЛЕЛИ).....	65
7. <b>Веселиновска Снежана Ставрева</b> – СТАВОВИТЕ И МИСЛЕЊАТА НА СТУДЕНТИТЕ ОД ОДДЕЛЕНСКА НАСТАВА НА ФАКУЛТЕТОТ ЗА ОБРАЗОВНИ НАУКИ ЗА СВОЈАТА ОСПОСОБЕНОСТ ЗА РЕАЛИЗИРАЊЕ НА НАСТАВАТА ПО ПРИРОДНИ НАУКИ .....	75
8. <b>Гладышева Светлана Николаевна</b> – БЕЛАЯ АРМИЯ В ПУБЛИЦИСТИКЕ А. И. КУПРИНА, И. С. ШМЕЛЕВА И Р. Б. ГУЛЯ .....	87
9. <b>Голаков Костадин, Ниами Емил</b> – СТИЛОТ НА ПРЕВОДОТ НА ДРАМАТА НА А. П. ЧЕХОВ „ВИШНОВАТА ГРАДИНА“ ОД МАРИЈА НАЈЧЕВСКА-СИДОРОВСКА.....	95
10. <b>Грачева, Жанна</b> – ПОХВАЛА, КОМПЛИМЕНТ И ЛЕСТЬ КАК РЕЧЕВОЙ АКТ (НА МАТЕРИАЛЕ ТВОРЧЕСТВА В. НАБОКОВА) .....	103
11. <b>Гркова Марија</b> – УСВОЈУВАЊЕТО НА ПЕРФЕКТОТ ВО IX ОДДЕЛЕНИЕ ВО ШТИПСКО .....	109
12. <b>Грујовска Сашка</b> – ГРАМАТИЧКИ СРЕДСТВА ЗА ОЗНАЧУВАЊЕ ПРЕКАЖАНОСТ ВО МАКЕДОНСКИОТ И ВО ГЕРМАНСКИОТ ЈАЗИК .....	119
13. <b>Денкова Јованка</b> – КЕРОЛОВСКАТА ФАНТАСТИКА НА ЈАН ЛАРИ .....	127
14. <b>Денковска Милица</b> – ПАТУВАЊЕТО КАКО ИСТРАЖУВАЧКИ КОНЦЕПТ ВО КНИЖЕВНИТЕ СТУДИИ.....	139
15. <b>Деревская Евгения</b> – ФРАЗЕОЛОГИЗМЫ ВОРОНЕЖСКИХ ГОВОРОВ, ХАРАКТЕРИЗУЮЩИЕ ЧЕЛОВЕКА ПО ЕГО ОТНОШЕНИЮ К ТРУДУ (ЭТНОЛИНГВИСТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ) .....	149
16. <b>Дѳгтева Ярославна</b> – ЧУЖОЈ ВЗГЛЯД В РОМАНЕ «ИДИОТ» Ф. М. ДОСТОЕВСКОГО .....	155
17. <b>Димитриева-Ѓорѓиевска Марина</b> – ОБРАЗОВАНИЕ И ПРАКТИКА. УЛОГАТА, СТАВОВИТЕ И ЗАДАЧИТЕ НА НАСТАВНИКОТ ВО НАСТАВНИОТ ПРОЦЕС .....	161

18. Димова Марија Ѓорѓиева – (ИНТЕР)ТЕКСТУАЛНИ ТРАНСМИГРАЦИИ .....	169
19. Донеv Драган, Крстева Марија – ПОТРЕБАТА ОД ПРЕВОДОТ ВО ГЛОБАЛИЗИРАНИОТ СВЕТ .....	179
20. Ѓорѓиевска Ева – СЕМИОТИКАТА НА „ПРАШКИТЕ ГРОБИШТА“ ОД УМБЕРТО ЕКО .....	185
21. Erol Çalişkan, Şerife Seher – AN EXAMPLE TO THEATRICAL VILLAGE PLAYS FROM THE BOLU REGION: HASAN PLAY .....	195
22. Žigić Vesna - SOCIAL NETWORKS AND EDUCATION OF THE BLIND AND VISUALLY IMPAIRED STUDENTS .....	203
23. Ivanovska Lela – THE ROLE OF METACOGNITIVE LISTENING STRATEGIES IN LEARNING ENGLISH AS A FOREIGN LANGUAGE .....	213
24. Jugreva Marija – LEXICAL PROCESSING: MODELS OF WORD RECOGNITION .....	221
25. Караниколова-Чочоровска Луси – ЕЛЕМЕНТИТЕ НА ТРАДИЦИЈАТА И МЕНТАЛИТЕТОТ ВО РАСКАЗОТ „СТАРИТЕ ДНИ“ ОД БОРА СТАНКОВИЌ .....	229
26. Кирова Снежана, Кузмановска Драгана, Иванова Биљана – ФРАЗЕОЛОГИЗМИ СО БРОЕВИ ВО АНГЛИСКИОТ И ГЕРМАНСКИОТ ЈАЗИК .....	237
27. Kitanovska–Kimovska Sonja, Neshkovska Silvana – HANDLING OF CULTURE-SPECIFIC TERMS IN TRANSLATION .....	247
28. Ковачева Лидија – СИМБОЛИКАТА НА РОЗАТА ВО РИМСКИТЕ ПРАЗНИЦИ И ПОГРЕБНИТЕ ОБИЧАИ И ВО МАКЕДОНСКАТА НАРОДНА ТРАДИЦИЈА .....	259
29. Kovačević Maја – COMPOUNDS IN THE SERBIAN ENGINEERING DISCOURSE .....	267
30. Кожинкова Весна – КУЛТУРНИОТ И ЕТНИЧКИОТ ИДЕНТИТЕТ НА ЕГЕЈСКИТЕ МАКЕДОНЦИ ВРЗ ПРИМЕРИ ОД МАКЕДОНСКИОТ РОМАН .....	275
31. Коцева Ана – A CROSS-CULTURAL STUDY OF COMPLAINT STRATEGIES BY MACEDONIAN AND AMERICAN HIGH-SCHOOL STUDENTS .....	287
32. Коцева Весна, Тодорова Марија – КРЕИРАЊЕ НА АКТИВНОСТИ СО СТРУКТУРИРАН ИНПУТ ВО РАМКИТЕ НА ПОУЧУВАЊЕТО ГРАМАТИКА СО ОБРАБОТКА НА ИНПУТ .....	293
33. Коцева Даниела, Мирасчиева Снежана – РАЗВОЈОТ НА КУЛТУРАТА ПОД ВЛИЈАНИЕТО НА КОМУНИКАЦИОНИТЕ МЕДИУМИ .....	301
34. Кузмановска Драгана, Мрмеска Викторија – КОЛОКАЦИИТЕ КАКО НЕИДИОМАТСКИ ФРАЗЕОЛОГИЗМИ ПРОСЛЕДЕНИ ПРЕКУ ПРИМЕРИ ОД ГЕРМАНСКИОТ ЈАЗИК .....	309
35. Кусевска Марија, Ивановска Билјана, Даскаловска Нина – УЛОГАТА НА ЕМПИРИСКИТЕ ИСТРАЖУВАЊА ЗА РАЗВИВАЊЕ ПРАГМАТИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА КАЈ ИЗУЧУВАЧИТЕ НА СТРАНСКИ ЈАЗИЦИ .....	317
36. Kurchanoff Maksym W. – NON-ACADEMIC FORMS OF CONSTRUCTIVISM IN FOLK HISTORICAL IMAGINATIONS IN MACEDONIA AND SLOVENIA .....	325
37. Лапыгина Мария – СРАВНИТЕЛЬНАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ЛЕКСИЧЕСКИХ СРЕДСТВ СОЗДАНИЯ ОТРИЦАТЕЛЬНОГО ИМИДЖА ПОЛИТИКА В РУССКИХ И СЕРБСКИХ ПЕЧАТНЫХ СМИ .....	333

<b>38. Lah Meta – GAMES SERVING AS DIDACTIC TOOLS: ATTITUDES OF PROSPECTIVE TEACHERS OF FOREIGN LANGUAGES .....</b>	<b>339</b>
<b>39. Леонтиќ Марија – ИДНО ВРЕМЕ ВО ТУРСКИОТ И ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК .....</b>	<b>349</b>
<b>40. Лесных Наталья – ДЕ- И РЕМИФОЛОГИЗАЦИЈА ИСТОРИИ В ПЬЕСЕ М. УГАРОВА «ГОЛУБИ».....</b>	<b>361</b>
<b>41. Ljubicic Gordana – IS GRAMMAR-TRANSLATION METHOD REALLY DEAD .....</b>	<b>371</b>
<b>42. Ljubotenska Dragana – SOCIAL MEDIA AND THE LATEST TENDENCIES IN WORD FORMATION AMONG TEENAGERS .....</b>	<b>379</b>
<b>43. Маролова Даринка – ВОСПОСТАВУВАЊЕ НА ПРЕВОДНА ЕКВИВАЛЕНТНОСТ МЕЃУ СПЕЦИФИЧНИТЕ ГРАМАТИЧКИ ФЕНОМЕНИ ВО ГЕРМАНСКИОТ И ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК.....</b>	<b>385</b>
<b>44. Магдинчева-Шопова Марија, Бошков Тајјана, Јошески Душко – ФОРМАЛНОТО ОБРАЗОВАНИЕ И ПРОФЕСИОНАЛНОТО РАБОТЕЊЕ .....</b>	<b>395</b>
<b>45. Мартиновска Виолета – ПРИДОНЕСОТ НА АКАДЕМИК ВЛАДИМИР МОШИЊ ЗА СЛОВЕНСКИТЕ РАКОПИСИ ВО МАКЕДОНИЈА .....</b>	<b>405</b>
<b>46. Мирасчиева Снежана, Коцева Даниела – ОБРАЗОВАНИЕ И ПРАКТИКА: НОВИ ИСТРАЖУВАЊА ЗА УНАПРЕДУВАЊЕ НА ВОСПИТНО-ОБРАЗОВНАТА ПРАКТИКА .....</b>	<b>411</b>
<b>47. Митковска Лилјана – ИЗРАЗУВАЊЕ НАДВОРЕШНА ПРИСВОЈНОСТ: МАКЕДОНСКИОТ НАСПРЕМА АНГЛИСКИОТ ЈАЗИК .....</b>	<b>419</b>
<b>48. Младеноски Ранко – ПОЕЗИЈАТА ВО РОМАНИТЕ НА ВЕНКО АНДОНОВСКИ .....</b>	<b>429</b>
<b>49. Morris Kevin – CHINESE CUBANS. TRANSNATIONAL ORIGINS AND REVOLUTIONARY INTEGRATION .....</b>	<b>439</b>
<b>50. Нагина Ксения – ДИАЛОГ М. КУНДЕРЫ И Ф.М. ДОСТОЕВСКОГО: К ВОПРОСУ О ПРЕСТУПЛЕНИИ И ЕГО МОТИВАХ .....</b>	<b>451</b>
<b>51. Николенко Делфина Јованова – КОРЕЛАЦИЈА, МОРФОЛОШКА АНАЛИЗА И ИНТЕРКУЛТУРНА КОМУНИКАЦИЈА МЕЃУ ЗБОРУВАЧИТЕ НА СЛОВЕНСКИТЕ ЈАЗИЦИ .....</b>	<b>461</b>
<b>52. Николовска Виолета – СЕМАНТИЧКО-СИНТАКСИЧКИ ИМПЛИКАЦИИ НА ГЛАГОЛОТ ЧУВСТВУВА .....</b>	<b>469</b>
<b>53. Обухова Елена – ОСОБЕННОСТИ ПЕРЕВОДА ИМЕН СОБСТВЕННЫХ С РУССКОГО ЯЗЫКА НА МАКЕДОНСКИЙ ЯЗЫК НА ПРИМЕРЕ РОМАНА Д.ДАНИЛОВА «ОПИСАНИЕ ГОРОДА» .....</b>	<b>477</b>
<b>54. Овсянникова Ксения – РЕДАКТОРСКАЯ ПРАКТИКА В СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИЯ: ЦЕЛИ, ЗАДАЧИ, ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ. ....</b>	<b>485</b>
<b>55. Павлова Ирена, Ивановска Билјана – ЗБОРООБРАЗУВАЧКИ ПРОЦЕСИ КАЈ ГЛАГОЛИТЕ ИЗВЕДЕНИ ОД СОПСТВЕНИ ИМИЊА ВО ГЕРМАНСКИОТ ЈАЗИК .....</b>	<b>491</b>
<b>56. Panajotović Artea – YIN-YANG DUALISM IN GETHENIAN BIOLOGY AND POLITICS IN URSULA K. LE GUIN’S THE LEFT HAND OF DARKNESS .....</b>	<b>499</b>

57. Петреска Весна – ЖИВОТИНСКИОТ КОД ВО СВАДБЕНАТА ОБРЕДНОСТ: КУЛТУРНИ ПАРАЛЕЛИ МЕЃУ МАКЕДОНИЈА И РУСИЈА .....	507
58. Петровска-Кузманова Катерина – НАРОДНА ДРАМА, МАКЕДОНСКО-РУСКИ ПАРАЛЕЛИ .....	515
59. Pop Zarijeva Natalija, Iliev Krste – LADY CAROLINE LAMB AND LORD BYRON: GLENARVON - A VAMPIRE OR A WANDERING JEW.....	523
60. Продановска-Попоска Весна – ПРЕГЛЕД НА МАКЕДОНСКИОТ И АНГЛИСКИОТ ГЛАСОВЕН СИСТЕМ: ВЛИЈАНИЕТО НА МАЈЧНИОТ ЈАЗИК ВО СОВЛАДУВАЊЕТО НА ПРАВИЛЕН ИЗГОВОР НА АНГЛИСКИ ЈАЗИК .....	529
61. Ристова-Михајловска Милена – ЖАНРОТ ПОЛЕМИКА ВО ДОМАШНАТА И СВЕТСКАТА ЛИТЕРАТУРА.....	541
62. Рыбачева Лариса – ВЕРБАЛИЗАЦИЈА ЕМОЦИЈ В РУССКОЙ ЯЗЫКОВОЙ КАРТИНЕ МИРА .....	549
63. Сахарова Дарья – МЕСТО НАУЧНО-ПОПУЛЯРНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ В ЖИЗНИ СОВРЕМЕННЫХ ДЕТЕЙ И ПОДРОСТКОВ: ИТОГИ СОЦИОЛОГИЧЕСКОГО ИССЛЕДОВАНИЯ. РЕДАКТОРСКИЙ АСПЕКТ .....	555
64. Сидорова Елена, Швецова Ольга – МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ РУССКОГО ЯЗЫКА В ШКОЛЕ И ВУЗЕ: ТОЧКИ СОПРИКОСНОВЕНИЯ, ПРОБЛЕМЫ, ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ. ....	563
65. Симонова Светлана, Белоусов Арсений – К ПРОБЛЕМЕ ЭТИКО-ЭСТЕТИЧЕСКОГО СИНТЕЗА В РУССКОЙ ФИЛОСОФИИ ХХ ВЕКА .....	571
66. Симоска Силвана – „СВЕТОТ КАКО ПОЛЕ ЗА КУЛТУРЕН НАТПРЕВАР МЕЃУ НАРОДИТЕ“ – ТЕОРИСКИТЕ ПРЕМИСИ ЗА КУЛТУРАТА НА ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ .....	581
67. Станојоски Игор – КОНКЛУЗИВОТ ВО БУГАРСКИОТ ЛИТЕРАТУРЕН ЈАЗИК И ВО МАКЕДОНСКИТЕ ДИЈАЛЕКТИ .....	591
68. Stojanovska-Ilievaska Natasha - THE MACEDONIAN COMPONENT OF THE 1. INTERNATIONAL CORPUS OF LEARNER ENGLISH .....	597
69. Сулејмани Умит - ПРЕЧКИ ВО КОГНИТИВНОТО УЧЕЊЕ ОД АСПЕКТ НА НАСТАВНИЦИТЕ .....	603
70. Тантуровска Лидија – „ВАСИЛИА ПРЕКРАСНА“ .....	613
71. Тасевска Марица, Миленкоска Милкица - ЗАСТАПЕНОСТА НА ВЕШТИНАТА ЗБОРУВАЊЕ ВО УЧЕБНИЦИТЕ ПО ГЕРМАНСКИ ЈАЗИК .....	635
72. Тернова Татјана – ПРОБЛЕМА НОВИЗНЫ В ЛИТЕРАТУРА АВАНГАРДА: РУССКИЙ ИМАЖИНИЗМ .....	643
73. Тихонова Ольга – ГЕНДЕРНЫЕ АСПЕКТЫ КРИМИНАЛЬНОГО ЖАНРА В СОВРЕМЕННЫХ ГЕРМАНО-СКАНДИНАВСКОЙ ЛИТЕРАТУРЕ И ТЕЛЕВИЗИОННОМ КИНО .....	651
74. Тодорова Марија, Коцева Весна – УСВОЈУВАЊЕ НА ТРЕТ ЈАЗИК (J3) .....	659
75. Trajchev Stefan, Trajchovska Marina – THE PLURILINGUALISM CONCEPT IN THE LEARNING OF THE SECOND FOREIGN LANGUAGE .....	665
76. Тренчовска Софија – КАРНЕВАЛИСТИЧКОТО НАСПРОТИ ХУМАНИСТИЧКОТО ДОЖИВУВАЊЕ НА СВЕТОТ .....	673

<b>77. Тренчовски Горан – ДИОНИЗИСКОТО ВО ДРАМАТА „СЛОВЕНСКИ ОРФЕЈ“</b> .....	681
<b>78. Ulanska Tatjana – TEACHING CULTURE IN THE FOREIGN LANGUAGE CLASSROOM IN ALL LEVELS OF EDUCATION IN MACEDONIA</b> .....	691
<b>79. Урумова-Марковска Славица - ЃАВОЛОТ И САМОВИЛИТЕ ВО МАКЕДОНСКИОТ ФОЛКЛОР И НИВНАТА ИМАГИНАРНА ПРЕОБРАЗБА ВО РАСКАЗИТЕ НА МИТКО МАЏУНКОВ</b> .....	701
<b>80. Фьон Фам Май – УСТАРЕВИШИЕ НАИМЕНОВАНИЯ ОДЕЖДЫ 1. В ПРОИЗВЕДЕНИЯХ И.А. БУНИНА</b> .....	709
<b>81. Hadzi-Nikolova Adrijana, Tasevska Marica – EDUCATIONAL TECHNOLOGY, THREAT OR BENEFIT TO TEACHERS</b> .....	715
<b>82. Чарыкова Ольга – ЭТНОКУЛЬТУРНАЯ СПЕЦИФИКА МЕТАФОРИЧЕСКОЙ НОМИНИЦИИ</b> .....	727
<b>83. Чурсина Дарья – НАИМЕНОВАНИЯ ЖИЛИЩА В ВОРОНЕЖСКИХ ГОВОРАХ В ЭТНОЛИНГВИСТИЧЕСКОМ АСПЕКТЕ</b> .....	735
<b>84. Шеху Флорина, Котева Мојсовска Татјана – ПОСТАВЕНОСТА НА КОМУНИКАЦИСКИТЕ КОМПЕТЕНЦИИ ВО ИНИЦИЈАЛНОТО ОБРАЗОВАНИЕ НА НАСТАВНИЦИ</b> .....	741
<b>85. Шутаров Васко – ПРОЕКЦИИ ЗА МАКЕДОНСКАТА КУЛТУРНА ДИПЛОМАТИЈА, СПОРЕД „НАЦИОНАЛНАТА СТРАТЕГИЈА ЗА РАЗВОЈ НА КУЛТУРАТА ВО Р. МАКЕДОНИЈА ЗА ПЕРИОДОТ 2018-2022 ГОДИНА“</b> .....	751
<b>86. Wanke Michal – MOVING LAB BEYOND THE BORDERS. RESEARCH NOTES A PROPOS THE FREEDOMBUS INTERDISCIPLINARY PROJECT</b> .....	759

УДК: 398.5(497.7)

398.5(470+571)

## НАРОДНА ДРАМА, МАКЕДОНСКО-РУСКИ ПАРАЛЕЛИ

**Катерина Петровска – Кузманова**

Проф. д-р., Институт за фолклор „Марко Цепенков“ Скопје,  
kpkuzmanov@yahoo.com

### Апстракт

Во текстот ќе се анализира народната драма како дел од фолклорот во двете култури. Според, истражувањата може да се каже дека во рускиот, како и во македонскиот фолклор, елементи на народната драма се среќаваат, во календарската обредност и во семејните обреди, особено свадбени. Но, исто така паралели можат да се повлечат и во врска со почетната состојба на синкретичноста во фолклорот, па така театарски/драмски елементи можат да се пронајдат во ороводните игри, како и во други игри каде текстот на песната се јавува како придружен елемент со појаснувања на сето развиено драмско дејство. Покрај овие форми на народна драма, сличности можат да се пронајдат кај вертепските игри застапени во двете култури, кои според својата структура можеме да ги сметаме за народна драма од поразвиен вид. Имајќи го предвид материјалот што ни се нуди за обработка може да се каже дека постојат голем број сличности во однос на народната драма во Македонија и Русија, но секако постојат и разлики кои ќе бидат исто така нотирани во студијата.

*Клучни зборови: народна драма, Вертеп, маски, ороводни игри, драмски елементи*

Народната драма, според мислењето на некои научници, е природен производ на фолклорната традиција. Во неа се наоѓа творечкиот опит на широките народни маси, насобран со десетици поколенија (Некрљова, Савушкина, 1991, 7). Несомнено е дека ако строго се гледа народна драма во корпусот на фолклорното творештво зазема еден мал дел. Народната драма е фолклорен жанр, во кој прозните и поетските текстови добиваат изведбена форма во дејствата и изразите на изведувачите (Чичеров, 1959, 96). Карактеристика што ја разликува народната драма од другите жанрови, е тоа што дејството е еквивалентно на текстот, додека во другите жанрови текстот доминира, а движењата и изразите на лицето на изведувачите претставува само негова илустрација. Во Русија се среќаваат развиени народни драми како што се: „Цар Максимилијан“ и „Петрушка“, а во Македонија единствена забележана развиена форма на народна драма е турскиот народен театар „Караѓоз“. Народните драми „Лодка“, „Барин“ и „Марвух“ во рускиот фолклор



претставуваат пример на кој начин обредните и необредните драмски игри – се доближуваат до народната драма. Во руската култура народните драми што ги споменав се кодифицирани во епохата на социјалните и културните преобразби во Русија од крајот на XVIII век. Сепак може да се каже дека репертоарот на руската народна драма не е голем, но треба да се има во предвид импровизирачкиот карактер на народната драма, кој води до голем број на варијации на една иста пиеса. Најдобар пример за ова е руската народна драма „Цар Максимилијан“, регистрирана во повеќе од двесте варијанти, кои често значително се разликуваат една од друга.

Но, секако со овие кодифицирани драми не се исцрпува присутвото на народната драма во двете култури, ако се движиме од примерите на поразвиените драмски игри кон оние по помал обем, ќе дојдеме до најпримитивните форми на народно драмско изразување, со најсиромашни драмски задачи, а понекогаш и со многу бледи драмски навестувања. Овие едноставни драмски форми покрај како чисто говорни игри можат да се согледаат и во голем број на ора кои покрај кореографски и музичко поетски елементи содржат и бројни драмски елементи. Паралели меѓу руските и македонските ора во кои среќаваме елементи на народна драма можат да се повлечат и во однос на игрите во кои улогата на песните во чисто драмска смисла не доаѓа до израз, бидејќи имаат описно наративен карактер. Но, тоа особено е видливо во песните и игрите со дијалог како мошне истакнат драмски елемент. Меѓу овие игри среќаваме и случаи кога улогите се поделени, а некои делови од дијалогот што се изведува низ песна има сопствено дејство, од одредени лица, по строго утврден ред, кој доследно од почеток до крај. Примери за едноставна народна драма присутна во мимичките игри со примеса на говорен дијалог, можеме да најдеме во двете фолклорни традиции. Тоа се игрите во кои играчите се делат најчесто на две преговарачки половини како што се: „Зет и невеста“, „Змија“ и други ороводни игри од Македонија и песната: „Ние просо сеевме“ како и во други ороводни песни со брачни мотиви во рускиот фолклор, во кои текстот на песната се јавува како елемент кој содржи појаснувања поврзани целото развиено драмско дејство. „Значаен елемент на овие мимички игри е говорниот дијалог, кој е комбиниран со музичката придружба било инструментална или вокална или и двете што донекаде би одговарало на претства со играње и пеење, ако дијалогот е сериозен и на оперета, ако дијалогот е шеговит“ (Јанковиќ, 1940, 77). Во други ороводни игри на пр. („По-за городу гуляет царевич-королевич“, „Заинька“, „Воробушек“ и др.) текстот на песната се јавува како пратечки со појаснувања на сето развиено драмско дејство. Исклучително голем интерес во однос на еволуцијата претставуваат обредните игри кои претставуваат различни видови на работа, како на пр. ороводната игра, воспоставена во дејството и песната целиот процес на обработка на ленот („Под дубровою лен, лен“). (Всеволодско-Гернграсса, 1929.) Во овие народни орски игри, инструменталната придружба има намена на ритмичка потпопра при изведбата на движењата и во чисто драмска смисла не придонесува за драмскиот израз ниту како музичка илустрација на мимичкото дејство, ниту како нејзина идејна подлога.. „Наспроти тоа вокалната музичка придружба на мимичките народни

игри со текстот на песната кој се пее ги доловува мимичките движења правејќи со нив една органска целина, според тоа овие игри потсетуваат на ора, кои се сведени на наједноставните елементи“ (Јанковиќ, 1940, 77). Со текот на времето едноставните игри почнуваат да се претвораат во народни драми; низ нивното создавање преку процесот на колективната креативност, складирани во меморијата на луѓето, минувајќи од генерација на генерација.

Народните календарски обредни игри биле подвргнати на жестоки прогони од страна на црквата која забранувала маскирање и носење на маски – особено во рамките на празнувањата од Божиќ до Водици. Овој период во повеќето култури е познат по богатството на маскираните поворки кои се карактеризираат со својата „театралност“. Тоа доаѓа од фактот дека со текот на времето, ритуалите го губат магичното значење и се претвораат во извдбени презентации, а во нив се појавуваат елементи на театарот - драматична акција, пародија, дијалог. Синкретичната, музичко-танцовачката, драмската природа на театарските дејства имплицира воспоставување паралела со обредот, тоа ги насочува театролозите и антрополозите, таму да ги бараат корените на овој вид уметност (Балашов, 1974, 7). Употребата на маските е широко распространета и е поврзана со анимистичките претстви. Пробитниот изглед на обредната маска е распространет кај повеќето народи: со маската се олеснува магијата т. е. преселувањето на духот во човекот; со маската се олеснува, се разбира и илузијата за гледачот. Секогаш по завршувањето на обредното дејство маските се спалуваат, за да ги ослободат духовите заклучени во нив. Развојот на обредното дејство со користење на маските на тотемските животни лоши и добри духови и особено често на покојниците во автентичен театар со маски. Особено богати со драматични елементи се игрите што ги изведувале поворките поврзани со новогодишната обредност. Како што веќе споменавме во рускиот фолклор од овие маскирани поворки произлегле народните драми „Барин“ и „Марвух“, до кои првата го претставува купувањето на коњ или бик, а втората е поврзана со погребните обреди и култот на предокот. Во Македонија иако не се кодификувани како во руската традиција сепак може да се каже дека има две сценарија, според кои се исценира „сведбена поворка“, според првото централниот настан претставува умирањето, парчењето и воскреснувањето на елен до учесниците во дружината, а второто е поврзано со грабнувањето на невестата. Исто како во руската и во македонската традиција овие обрени поворки според сценариото и според маските на ликовите може да ги поврземе со култот на предците (повеќе: Петровска-Кузманова, 2008, 47-89). Овие податоци ни укажуваат дека тие генетски се поврзани со старословенските погребни обреди и култот на предците, а постепено со текот на времето се претвораат во забава, комична претстава со погребни сцени на умирањето и воскреснувањето. Во овој правец размислувал В.Е. Гусев кој мошне добро ја забележал потребата од разликувањето на „дотеатарските“ игрови видови на фолклор (маскирање, обредни дејства, народно празнични сценки и народни игри) и сопствено драмско претставување врз основа на фолклорниот или фолклоризираниот драмски текст. Според него, само за вториот може да се каже дека претставува народна драма (Гусев, 1977, 14). Овие карактеристики не наведуваат кон народниот театар да се приопштуваат драмските претстви

кои „произлегуваат од театарот со маски“, а кои сопред истражувачите (Mari, 1981, 319-349) имаат голема „врска со литературната драма“. Исто така треба да се забележи дека ако некаде истражувачот може да ги слогледа деловите на драмата како што се заплетот и расплетот тоа е во „сценки на масираните“. Исто така во врска со овие изведби се создава впечаток дека обемот на претствата е доволно голем, а сижето според сфаќањето на современиот истражувач наликува на „народен театар“. Имајќи го предвид оваа сознание едно од основните прашања при истражувањето на народната драма, е како категоријата на магичната должност за време на која обредното дејство задолжително има соодветен ефект преминува во друга категорија, уметничко воспитна со потпирање врз принципите на задолжителното дејство, со што ефектот на театарската постановка како прво се разликува од ефектот на магиските танци. Во истражувањето на народната драма треба да се забележи дека таканаречените драмско/театарски елементи присутни во фолклорот во голема мера се зборовни. Во донос на „сценките на маскираните“ треба да се има предвид дека според состојбата на теренот во Македонија и Русија, фолклорниот текст во народниот театар е темелен врз импровизација на одредени клишеизирани магиски формули. Најчесто постојат повеќе варијанти на еден ист мотив, а нивната изведба во најголем број случаи се темели врз актерската умешност на изведувачите. Со ова е поврзана понатамошната низа на особености и во прв ред на индивидуалноста во изведбата која секогаш е под контрола во дадениот колектив: во оваа смисла особено значајна е улогата на најзначајните членови на колективот кои имаат регулативна функција која може да се спореди со улогата на режисерот во театарот.

Освен во календарските обреди маскирањето во минатото било составен дел на свадбите во Русија и во Македонија во одедени региони. Карактер на драмско дејство носат и голем број обреди, поврзани со семејниот бит, - со раѓањето, бракот и смртта. Особено благопријатна почва за развој на драмски игри се јавува во сложениот и свечен свадбен обред, преку кој често подобро се одразуваат архаичните форми на бракот, туку доминира во колективната игра. Еден од елементите на забава за време на свадбените веселби служи т.н. маскирање кои имаат несомнена театарска природа. Маскираните играле скарани сопрузи, аукција или размена на коњи меѓу селанец и циганка, регрутен собир, суд и др. Голем дел од ликовите кои играат епизоди на свадбата се генетички поврзани со магијата на свадбениот обред и неговата симболика. Така маскирените „кравари“ ја бараат изгубената „јуница“ (невеста), „докторот“ или „бајачката“ ги „лекува“ младите, „службениците“ ги проверуваат документите на присутните и т.н. Текстот што се изведува по правило е комичен. Во градењето на комиката влегуваат и реквизитите на маскираните кои ги комбинираат автентичните и условните – комични предмети: на пр. лекарот има вистински шприц и цевка од самовар за „слушање“ и др. Во Русија овие игри биле присутни на свадбите во руралните региони се до седумдесетите години на минатиот век. Свадбената свечена церемонија во Македонија особено во минатото претставува одреден вид фолклорна претства, која се одвива по строго одредени драматуршки

принципи, во кои се вклучени и актерите и публиката. Самиот обред е проследен со низа песни кои покрај описот на состојбите и љубовните теми се среќаваат и магиски елементи со кои се обезбедува заштита на учесниците во обредот. Така учесниците во ритуалот на себе носат низа знаци кои се атрибути на плодноста, со обредно магиска функција. Ваквата знакова структура не се однесува само на сферата на предметите присутни во обредот туку и на изведбените елементи како и песните што го следат секој дел од обредот. Бројните истражувачи свадбените обреди ги изедначуваат со народниот театар, тие сметаат дека неговиот опис може да се предаде со театарски термини: пролог, епilog, чин, дејство, учесници, улоги и сл. Но исто така во самиот свадбен чин се вклучени исценации со шеговит карактер. Овие дејства се наочени кон новиот член на заедницата, но и кон оние –што го прифаќаат новиот член. Сите овие наведени компоненти влегуваат во поширокиот вид на структурните законитости на усната народна театрологија. Како елементи на народната драма треба да се означат специфично организирани функционални зборови на учесниците во ова или она дејство, усни или усно-музички дијалози, реплики, извици и т.н..

Значаен дел од руската народна литература биле вертепите, кои во својот зачеток имале религиозен карактер, но со текот на времето се претвориле во народна драма. Тоа е следната паралела што може да ја подвлечеме меѓу народното драмско творештво во Македонија и Русија, бидејќи во двете традиции ги наоѓаме сценките што се изведувале за време на божиќните празници познати под името Вертеп<sup>1</sup>. По својата форма и содржина обредот е поврзан со коледарските поворки кои ги обиколувале населените места утрото на Бадник. Разликата помеѓу овие две поворки е во тоа што тие своите обиколки ги изведувале на Божиќ и наместо по домовите своите сценки ги изведувале на јавни места како што се црквите пред верниците, а подоцна во кафеаните и други места каде во тоа време, се собирал народот. Во Руската традиција на религиозниот дел не заземал многу простор, дека вториот дел од Божиќната драма бил исполнет со популарни песни и секојдневни анегдоти. Со текот на времето куклите исчезнуваат од вертепската игра и нив ги заменуваат актерите. Вертепската игра во Македонија е изведувана, од живи актери (ученици), кои ја носеле куќичката, а нејчесто бил изведувал делот со раѓањето на Исус и тројцата кралеви од Исток. Вертепот се изведувал во Македонија особено во

---

<sup>1</sup> Оваа игра во својата оригинална форма е позната како куклен народен театар, кој се изведувал на сцена која претставувала зграда на два ката. Сцената на која настапувале актерите кукли била кутија направена од иверка, која на врвот имала покрив украсен со позлатена хартија. Во овој вид на Вертепот светиот акт се играл на горната сцена, а световниот на долната, според тоа јасно е дека текстот е поделан на два дела. Настаните поврзани со раѓањето на Христос и епизодите со Ирод, се играле во горниот дел, а долниот дел се играла комедија од секојдневниот живот. Вертеп, која во својата најрана форма најверојатно потекнува од XII век. Вертепот во различни варијанти се изведувал во еден широк словенски ареал: Полска, Русија и Белорусија, Украина, а на Балканот во Македонија, Србија и Хрватска. Во својата првична форма играта Вертеп имала строго религиозен карактер, но со текот на времето таа се менува и се додават делови во кои можеда се пронајде сатира која се однесува на современи состојби.

периодот меѓу двете светски војни. Учесниците во изведбата биле облечени во соодветни облеку и носеле реквизити со кои го надополнувале костимот. Обично во играта учествувале околу десетина учесници, од кои двајца ја носеле куќичката која најверојатно е куќијата сцена остаток од куклената игра, а другите пееле или ги изведувале дијалозите, со поделени улоги меѓу себе и со определен текст во стихови. Според податоците и досегашните истражувања оваа игра во Македонија најразвиена форма имала во Скопје и во Охрид каде низ текстот можат да се препознаат деловите од општото сценарио на Вертепската драма, а особено е застапен третиот дел доаѓањето на тројцата кралеви, исто така овде забележуваме поделба на улогите и присуство на поголем број на ликови. Текстовите функционираше во рамките на своевидна фолклорна театралност, исполнувале одреден сценски простор на утврдени драмски ситуации и поседувале драматуршко театарска мотивираност, а трагите што ги откриваат, зборуваат за одразите на средновековните книжевни текстови во нив (Антиќ, 1987: 87–103). Оваа обредна поворка ги има елементите на народна драма со фиксираниот текст во стихови, кој учесниците го учеле, со максималноста на учесниците во ликовите кои се присутни во текстот, реквизитите што ги носеле и со изведувањето на сцената пред одредена публика.

Развиена народна драма во двете култури наоѓаме во театарот на марионетите, кој од своја страна е тесно поврзан со театарот *сенките* и се смета дека тој израснал од мистериите поврзани со култот на мртвите. Постојат повеќе разновидни форми на овој театар: јавскиот вајанг со кукли и сенки, кој во значителен степен го чува ритуалниот карактер, кинескиот куклен театар со сенки (попрецизно нејасни силуети) кој во себе не чува никакви траги од религиозната позадина и турскиот „Караѓоз“ претставува автентично улична, панаѓурска забава. Може да се каже дека во комичната тематика на „Петрушка“ и „Караѓоз“ се слушаат сатиричните ноти, како реакција на народните маси на сите видови притисоци и обиди до страна на господарските класи, како и желбата и потребата да се изрази силно преку форми кои се далеку од обредноста и култот преку народната комедија. Понекогаш оваа комедија е темпирана на одредени свечености, или се вклучува во рамките на култните претстави, но по слабеењето на власта на црквата и магијата над сознанието на народните маси народната комедија се повеќе добива права на самостојно постоење. Со текот на времето овие народни драми преминуваат во рацете на патувачките актери-професионалци, кои одејќи од село во село, ги даваат своите претстави, ги играат своите мали сценки, исмејувајќи различни типови луѓе, наизменично со пеење и играње и т.н. Театарот „Петрушка“, заедно со горенаведените ороводни игри, вертепските сцени, обредите кои се дел со семејните или календарските празнувања, сите заедно даваат неопходен драматуршки материјал за создавање на руската народна драма. Исто така, во народна драма во руската култура се вклучуваат игрите: „Барин“, „Маврух“, „Лодка“, „Цар Максимилиан“ и т. н. „Цар Ирод“ која, меѓутоа иако се игра со живи актери се класифицира како вертепска претстава. Руската народна драма и народната театарска уметност во целост е најинтересна и најзначајна појава во националната култура.

Недостатокот на простор не дозволува барем накратко да допре до голем број интересни проблеми, кои се поттикнати од запознавањето со богатиот материјал на народната драма и нејзините специфики кои покрај различноста на формите во кои се појавува. Комплексноста на проблематиката со која се среќаваат истражувачи на народното драмско творештво и ограничувањата што ги прават филолошките и етнолошките пристапи, како и малиот број записи, главно од втората половина на дваесеттиот век нè води кон заклучокот дека во Македонија сè уште има простор за нови истражувања и нови пристапи кон народната драма. Затоа мислиме дека во рамките на усната народна литература драматуршко-театарската дејност би била поширока и поразновидна, би заземала поширок простор ако дејноста, којашто спаѓа во редот на изведбените дејности, не е подложна на брзо заборавање и трансформирање заради својата комплексност. Тргнувајќи од овие сознанија во предизвикот да се истражи народната драма треба да се има предвид нивниот опстанок и долготраење, што ни укажува дека таа има посебно место во фолклорот. Тоа посебно место го зазема со својата постојаност и повторливост низ времето, од една и од друга страна, со трансформациите и нестабилноста темелени врз бројните импровизации, кои се составен дел на секоја нова изведба што ги прави постојано нови и привлечни за учесниците и публиката и покрај клишеизираниите одредници превземени од обредноста. Во тоа и се гледа спецификата на фолклорната изведба, таа не може да се толкува синхронски со иманентен пристап, бидејќи вклучува симболи ликови и постапки на предходните изведби менувајќи им го значењето. Секоја изведба е воедно толкување на минатите изведби. Покрај различноста на формите во кои се појавува народната драма ја претставува содржина, а не формата, внатрешно активно и живо, а не надворешно пасивно и мртво и гради нови форми. Затоа може да се сложиме со Богатирјев кога забележува дека „во целата структура промената на еден од елементите ја менува структурата на одделните нејзини елементи“ (Богатирјев, 1971: 76). Во народниот театар јавноста ја носи функцијата уметник и режисер, а сцената и сценографијата се создадени од движењето на уметниците, костюмот е тесно поврзан со пантомима и сл. Една од оригиналните карактеристики на народната драма во споредба со уметничкиот класичен театар е тесната поврзаност на драматични, дури и трагични сцени со комедијата. Комичните и драматични елементи можат да бидат испреплетени во улогата на истиот актер. Ова преплетување е толку органско што станува тешко да се поделат улогите на драматични или комични, особено затоа што истиот дијалог или костим на актерот, може да влијае на еден дел од јавноста како нешто комично, на друг - како нешто драматично. „Можно е да се наведат многу примери на нераскинлива врска меѓу играта на артистите и составот на публиката, меѓу декорацијата и текстот на пиесата, меѓу декорацијата и уметничкиот простор и уметничкото време за време на претставата и т.н. Сето тоа се причини за проучување на театарските претстави, особено застапеноста на народниот театар, како целосна структура, од која не може да се исклучи ниту еден елемент, без да се измени целината.“ (Богатирјев, 1971: 76). Сите овие наведени компоненти влегуваат во поширокиот вид на структурните законитости на народната драма.

На крајот, треба да забележиме дека разбуирањето на изведувачкиот процес во современата наука е еден од начините да се разбере процесот на човековото создавање на културата. На тој начин изведбата може да се гледа како посредник меѓу традиционалното нзење и фантазијата, искуството и уметноста. Според досегашните сознанија темелени врз истражувањата во двете култури општо земено може да се каже дека постојат голем број сличности во однос на народната драма во Македонија и Русија, кога станува збор за едноставните форми на театарско/драмското изразување, а разликите се забележливи во порзвиените форми на народната драма.

### Литература:

- АНТИЌ, С. В. (1987). „Тројцата мудреци од исток и раѓањето на Исус Христос во македонските народни обичаи и песни“, *Меѓу книжевен текст и фолклор* Скопје: Студентски збор, 87–103.
- БАЛАШОВ, Д. М. (1974). „Драма и обрядово действие“, *Народный театр*, Ленинград: Ленинградский государственный институт театра, музыки и кинематографии, 7–20.
- БОГАТИРЈЕВ, П. Г. (1971). *Вопросы теории народного искусства*, Москва: Искусство.
- ВСЕВОЛОДСКИЙ-ГЕРНГРОСС, В. (1929). *История русского театра*, т. I, Ленинград – Москва: Театроиздат.
- ГУСЕВ, В. Е. (1977). *Истоци народного театра*, Ленинград: ЛГИТМиК.
- ЈАНКОВИЋ, Д. (1940). „Драмски елементи у нашим народним орским играма и народна орска игра како драмски елемент народних обичаја“, *Гласник Етнографског музеја у Београду*, т.15, Београд: Етнографски музеј, 75-95.
- MARI, Dz. (1981). „Prilog raspravi o ritualnim oblicima...“ *Moderna teorija drame* (M. Miočinović), Beograd: Nolit 319-349 .
- НЕКРЫЛОВА, А. Ф., САВУШКИНА, Н.И. (1991). *Народный театр*, Москва: Сов. Россия.
- ПЕТРОВСКА-КУЗМАНОВА, К. (2008). *Карневалите во Македонија*, Скопје: Институт за фолклор „Марко Цепенков“.
- ПЕНУШЛИСКИ, К. (1968). „Драмските елементи во македонското драмско творештво“, *Петти рацинови средби*, Титов Велес, 39-48.
- ТОЛСТОЈ, Н. И. (1995). *Језик словенске културе*, Ниш: Просвета.
- ЧИЧЕРОВ, В.И. (1957). „Зимний период русского земледельческого календаря XVII-XIX Веков“, *Очерки по истории народных верований*. Москва: Издательство Академии наук СССР, 205–206.
- ЧИЧЕРОВ, В.И. (1959). „Народная драма. Понятие народной драмы и народного театра“ *Русское народное творчество* <http://bibliotekar.ru/7-russkoe-narodnoe-tvorchestvo/96.htm> (посетено на 2.4.2018).